

Правові та організаційні засади взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами

Наталія Братішко

провідний юрисконсульт юридичного відділу, Дніпропетровський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Дніпро, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5138-0473>, e-mail: istina1725@gmail.com

У роботі розглянуто питання щодо визначення сутності, змісту та особливостей правових та організаційних аспектів взаємодії судово-експертних установ із правоохоронними органами.

Ключові слова: судово-експертні установи; правоохоронні органи; взаємодія судово-експертних установ та правоохоронних органів.

Legal and Organizational Principles of Interaction Between Forensic Institutions and Law Enforcement Agencies

Nataliia Bratishko

The paper considers the issue of determining the essence, content, and features of the legal and organizational aspects of the interaction of forensic institutions with law enforcement agencies.

Keywords: forensic institutions; law enforcement agencies; interaction between forensic institutions and law enforcement agencies.

В Україні проголошено курс на розвиток демократичного та правового суспільства як продуктивної природної власності, а також на захист прав, свобод та законних інтересів особистості, комунікації та суспільства. Реалізація цього завдання покладається на спеціально утворені правоохоронні органи, що діють від її імені, яким надаються необхідні права та обов'язки. Вони мають забезпечувати захист життя та здоров'я людини, недоторканність їхніх прав, захист власності та підтримання правопорядку в державі. Ефективна та кваліфікована правоохоронна діяльність потребує повсякденно застосовувати комплекс знань, зокрема за спеціальними галузями, яких набули експерти. Адже саме взаємодія судово-експертних установ із правоохоронними органами покликана проводити повний та об'єктивний розгляд справ, швидко та кваліфіковано вирішувати питання, розв'язання яких потребує застосування спеціальних знань.

Вагомий внесок у розроблення наукових положень із зазначеної тематики зробили такі науковці: В. Бурбика, В. Волік, А. Дудіч, О. Ключев, В. Коротаєв, О. Музичук, О. Ринкова, М. Старинський, Ю. Чорноус, В. Шепітько, В. Яремчук та багато інших. Проте, незважаючи на чималу кількість наукових досліджень, низка проблемних аспектів взаємодії судово-експертних установ із правоохорон-

ними органами залишається все ще малодослідженою.

Загалом явище взаємодії доволі складне й багатогранне. У загальному значенні «взаємодія» означає взаємний зв'язок явищ, їхню взаємну підтримку; процес взаємного впливу об'єктів один на одного, найбільш загальна, універсальна форма — зміни їх стану тощо. Значення та зміст взаємодії неодноразово досліджувалися філософською наукою. Особливості цієї категорії свого часу досліджував видатний німецький філософ Г. Гегель. Учений, розглянувши сутність згаданої категорії, дійшов висновку, що взаємодія є взаємопричиною передбачень, субстанцій, які передбачають одна одну, і кожна з них одночасно є активною та пасивною щодо іншої [1, с. 27].

Щодо взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів, варто зазначити, що її слід розглядати як у вузькому, так і в широкому значенні. Згідно з першим це законодавчо визначена спільна діяльність правоохоронних органів та судово-експертних установ, організаційно не підпорядкованих одна одній, яка полягає у спільній діяльності, спрямованій на виконання завдань, покладених на конкретні установи. У ширшому сенсі взаємодія між судово-експертними установами та правоохоронними органами

розглядається як сукупність правовідносин, що регулюються нормативно-правовими актами різних рівнів, що виникають під час спільної діяльності правоохоронних органів та судово-експертних установ і які проявляються в проведенні спільної зовнішньої та внутрішньої організаційної діяльності [2, с. 324].

Наведені тлумачення свідчать, що взаємодія вищезазначених структур є специфічним, багатограним процесом, який має не лише управлінський, а й правовий характер, оскільки формує розгалужену систему суспільно-правових відносин особливого виду.

Наприклад, науковець А. Полянський зазначає, що «метою взаємодії між судово-експертними установами та правоохоронними органами є здійснення спільної, державної та суспільно значущої діяльності, яка полягає у створенні всіх організаційно-правових умов, необхідних для забезпечення найвищого та найефективнішого рівня захисту законних прав, свобод та інтересів громадян» [2, с. 54].

Підтримуючи думку більшості вчених, слід зазначити, що правовою основою взаємодії судово-експертних установ та правоохоронних органів є система нормативно-правових актів та їх положень, які регулюють правовий статус судово-експертних установ та правоохоронних органів, а також зміст та порядок взаємодії цих суб'єктів.

Основою взаємодії між судово-експертними установами та правоохоронними органами є Конституція України [3]. Основний Закон визначає особливості територіального устрою та побудови державної влади в Україні, на основі яких формується система управління судово-експертними установами та правоохоронними органами.

На законодавчому рівні до правових заasad належить Кримінальний процесуальний кодекс України [4], Закон України «Про судову експертизу» [5], Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень тощо [6].

Система взаємозв'язків між судово-експертними установами та правоохоронними

органами — це складний процес, що базується не лише на правових, а й на організаційних принципах, які мають самостійний характер та відіграють свою власну роль у певній взаємодії. До організаційних засад такої взаємодії належать: 1) визначення цілей та завдань взаємодії, форм та методів спільної діяльності; 2) нормативне забезпечення взаємодії; 3) прийняття управлінських рішень, їх реалізація та контроль за належним виконанням; 4) планування та оцінювання ефективності взаємодії; 5) інформаційно-аналітичне забезпечення; 6) фінансове, матеріально-технічне забезпечення; 7) кадрове забезпечення; 8) діловодство [7, с. 276—277].

Станом на сьогодні забезпечення ефективної взаємодії між правоохоронними органами із судово-експертними установами набуває виняткового значення. Особливо це організація своєчасної передачі матеріалів та зразків для дослідження. Це можуть бути технічні засоби, біологічні й трасологічні сліди, а також інші об'єкти, які можуть слугувати доказами у кримінальних провадженнях. На підставі проведених експертних досліджень складаються офіційні висновки, які застосовують суди під час ухвалення рішень.

Варто відзначити, що, хоча слідчий несе відповідальність за перебіг досудового розслідування, він немає повноважень впливати на вибір експертом засобів, прийомів або методів дослідження доказів. Це стосується як роботи під час слідчих (розшукових) дій, так і проведення експертиз або надання технічної допомоги. У межах своїх повноважень експерт може самостійно ініціювати певні дії під час співпраці зі слідчим.

Специфіка взаємодії також передбачає необхідність прискорення судово-експертних процедур з огляду на підвищений ризик втрати доказів або пошкодження їх. У зв'язку з цим широкі застосування знаходять мобільні експертні групи, що мають змогу проводити дослідження безпосередньо на місцях подій, а також дистанційні методи роботи за допомогою сучасних технологій.

Слід відзначити, що розвиток інформаційних технологій сприяв значному розширенню можливостей дистанційної судової експертизи. В Україні активно застосовують-

ся цифрові криміналістичні інструменти, а також проведення відеоконференцій з експертами, що дає змогу здійснювати аналізи та консультування за відсутності фізичного доступу до об'єктів розслідування. Адже саме такі технології забезпечують безпеку експертів, мінімізують ризики втрати доказів і дають змогу підтримувати високий рівень точності та оперативності розслідувань [8, с. 8—9].

Отже, варто зазначити, що ефективність діяльності правоохоронних органів у воєнний час значною мірою залежить від своєчасного, скоординованого та професійного забезпечення судово-експертної підтримки. Налагоджені, стандартизовані механізми комунікації та організаційної взаємодії не лише мінімізують ризик втрати доказів, але й сприяють підвищенню якості кримінального провадження.

Перелік джерел посилання

1. Полянський А. О., Юодкайте-Гранскієне Г. Зарубіжний досвід взаємодії судово-експертних установ між собою та з правоохоронними органами й можливості його використання в Україні. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2021. Вип. 2 (24). С. 26—51. DOI: 10.32353/khrife.2.2021.03 (дата звернення: 28.01.2026).
2. Полянський А. О. Адміністративно-правові засади взаємодії судово-експертних установ з правоохоронними органами: дис. ... д-ра юрид. наук. Суми, 2021. 406 с.
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.01.2026).
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 28.01.2026).
5. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 28.01.2026).
6. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки і призначення судових експертиз : затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 28.01.2026).
7. Науменко С. М. Організаційні засади взаємодії експертних установ з правоохоронними органами. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 1 (22). Т. 2. С. 275—279.
8. Басалюк Н. В. Особливості взаємодії правоохоронних органів та суб'єктів судової експертизи в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні. *Особливості взаємодії правоохоронних органів з іншими суб'єктами запобігання злочинності в період воєнного стану в Україні* : мат.-ли всеукр. наук.-пед. підвищ. кваліфік. (Львів, 04.08—14.09.2025). Львів, Торунь. 2025. С. 8—10.